

Herkes Demirel'in Azerbaycan'ı desteklediği büyük projeleri hatırlıyor

14 Haziran 2020

Süleyman Demirel - Eldar Hasanov

Büyükelçi/Prof. Dr. Eldar Hasanov

Bu yıl, tüm Türk dünyasının büyük oğlu Türkiye Cumhuriyeti 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirelin ölümünün 5'inci yıl dönümüdür.

Uzun süreli siyasi yaşamında kendine özgün tarzı ve Türkiye'ye olan hizmetleri ile her zaman hatırlanacak bir politikacıdır. Türkiye'nin üzerine kara bulutlar düştüğünde Demirel tereddüt etmeden tek başına savaştı. Ülkenin siyasi tarihinde derin izler bıraktı. Faaliyetleri ile Türkiye'yi güçlendirmede ve döneminin zor problemlerini çözmede büyük rol oynadı.

Görevi 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e devretmeden önce düzenlediği basın toplantısında Demirel, yaşamını "50 yılı aşkın kamu hizmetim, 35 yıllık siyaset hayatım, 7 yıllık Cumhurbaşkanlığım boyunca büyük Türkiye hedefi, demokrasinin ve anayasal kurumların güçlenmesi, hukuk kurallarının işlemesi için mücadele ettim" sözleriyle özetledi.

Demirel, kendi ifadeleriyle "Atatürk'ün mekânında yedi yıldır tuttuğu demokratik cumhuriyet nöbeti" sırasında Çankaya'nın halkın evi olduğunu, kapıların toplumun tüm kesimlerine açık tutulduğunu belirtti.

Demirel, Türkiye'nin en genç genel müdürü, en genç başbakanı, İsmet İnönü ve Recep Tayyip Erdoğan'dan sonra en uzun süre başbakanlık yapan siyasetçisi oldu.

Büyük şahsiyet ve tecrübeli bir devlet adamı olarak, yıllar boyu kazandığı deneyimini, özellikle gençlerle paylaşmayı severdi ve tesadüf değildir ki ülkenin çeşitli üniversitelerinde verdiği derslere ilgi çok fazlaydı. Oditoryumlarda öğrencilere büyük ilgi, özen, sevgi ve samimiyetle yaklaşırdı. Süleyman Demirel'in üniversitelerdeki dersleri sadece bir ders olarak değil, aynı zamanda modern ve demokratik Türkiye tarihi, Türkiye'nin iç ve dış politikası ve Türkiye ekonomisi ile ilgili konuları kapsayan, deneyimli bir devlet adamı tarafından sunulan bir hazine olarak kabul edilir.

Süleyman Demirel kadar, her daim yanında bulunan eşi Nazmiye Demirel de Türk siyasi hayatının önemli simaları arasında yer aldı. Demirel çifti, 12 Mart 1948 tarihinde evlendi ve Nazmiye Demirel'in 27 Mayıs 2013 tarihindeki vefatına kadar karşılıklı sevgi ve saygı içinde birlikte yaşadı. Demirel çifti, uzun bir hayatı paylaşarak birlikte 65 yıl geçirdi. Süleyman Demirel, siyaset hayatının inişli çıkışlı zamanlarında kendisine hep destek olan, 86 yaşında kaybettiği eşi için, vefatının hemen ardından, "Siyasetçilerin arkasında olmak kolay bir şey değildir. Nazmiye Hanım benim arkamda hep metanetle durmuştur. Gördüğüm hizmete karışmamış ama bana destek vermiştir. Onun için huzurunuzda kendisine şükranlarımı sunuyorum. Biz aslında bir elmanın iki yarısıyız. Kalan yarısı benim, giden yarısı Nazmiye Hanım'dır" sözleriyle minnetini dile getirmişti.

Demirel, altı dönem Isparta milletvekilliği yaptı, yedi yıl yasaklı kaldı, yedi kez hükümet kurdu.

Demirel, Türkiye hakkında ansiklopedik bilgiye sahipti. Ziyaret ettiği her köyün yönetici temsilcisinin adını ezbere biliyordu.

En ilginç noktalardan biri ise, Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı döneminde bir mezar yeri olarak anavatanında kendisine bir mezar taşı yaptırmasıydı. Bu adam, büyük yaşam aşkına rağmen ölmeye bile hazırды.

Demirel, Türk siyasetinde birçok kelimeleriyle hatırdı kaldı. Hiç bir zaman geçerliliğini kaybetmeyen en ünlü ifadelerinden biri ise, "Uzlaşamıyorsanız tartışmayın. Çünkü siyaset bir uzlaşma noktasıdır" oldu.

Çocukluk yıllarında çobanlık yaptığı için "Çoban Sülü" olarak da anılan "Türkiye'nin babası" Süleyman Demirel, siyasi hayatının farklı yıllarında kullandığı "Birtakım yürüyüşler oluyor diye asabınız bozulmasın, yürümekle sokaklar eskimez", "Memlekette benzin vardı da biz mi içtik", "Bana sağcılar adam öldürüyor dedirtemezsiniz", "GAP'ı gaptırmam", "Elektriğin komünisti olur mu", "Ege bir Yunan gölü değildir, Ege bir Türk gölü de değildir, binanaleyh Ege bir göl değildir", "Dün dündür, bugün bugündür" sözleriyle de hafızalarda yer etti.

Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Demirel'in vefatı dolayısıyla yayımladığı - Türkiye'nin siyasi tarihine bir örnek teşkil edebilecek- mesajında şunları demişti: "Türk siyasi tarihinde derin izler bırakan, ülkemizin kalkınma sürecinde katkıları bulunan Süleyman Demirel, devlet ve siyaset adamı olarak siyasi tarihimizin önemli isimleri arasında yer almaktadır. Süleyman Demirel, üstlendiği görevler, gerçekleştirdiği hizmetler ve siyasetteki rolü ile aziz milletimiz tarafından gelecekte de yad edilecektir. Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Sayın Demirel'e rahmet diliyor; ailesine, yakınlarına ve milletimize başsağlığı temenni ediyorum."

Türkiye'nin 50 yıllık siyasi yaşamında özel bir yere sahip olan Süleyman Demirel, çağdaş Azerbaycan tarihinde de önemli isimlerden biridir.

Başbakanlığının Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkışı ile aynı zamana denk gelmesi tarih için gerçekten büyük bir fırsattı.

Demirel, yeni Türk devletlerine benzersiz yardımlarda bulundu ve yeni siyasi düzenin mimarlarından biri oldu. Azerbaycan'ın, Azerbaycan halkının büyük bir dostuydu.

Azerbaycan'ın Ulusal lideri Haydar Aliyev ile yakın ilişkileri olan S. Demirel, Azerbaycan'ın bağımsızlığını güçlendirmeye özel katkıda bulunanlardan biriydi.

Anılarında şöyle diyordu: "Sovyetler Birliği'nin çöküşü sırasında, Kasım 1991'de Türkiye Başbakanı oldum. Azerbaycan'ın devlet bağımsızlığını tanıdık ve karşılıklı ziyaretler başladı. O zaman Bakü'de kaos vardı. 1967'den beri tanıdığım ve her zaman saygı duyduğum Haydar Aliyev, Nahçıvan Ali Meclisinin başkanıydı. Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve ben Türk

dünyasının en önemli isimlerinden Haydar Aliyev'i Türkiye'ye davet ettik. Azerbaycan'daki durumu onunla tartıştık.

1918 olaylarının, Azerbaycan'ın bağımsızlığının kaybedilmesinin tekrarlanmasını istemedik. Kardeş ülkenin içişlerine müdahale etmeden her türlü yardımı sağladık. O zamandan beri Haydar Aliyev ile ilişkilerimiz dostluk ve kardeşlik seviyesine yükseldi.

Birlikte el ele, Nahçıvan'daki "Umid" Köprüsü'nü açtık. Bakanlarımla Nahçıvan'dan Sadarak'a giderken insanların Haydar Aliyev'e büyük sevgisine ve güvenine şahit oldum. O gün ona dedim ki: "Azerbaycan'ın sana ihtiyacı var, Bakü'ye gitmeli ve ülkeyi kurtarmalısın." İşte böyle oldu. Türk dünyasının en büyük oğlu halkının yardımına geldi ve onları beladan kurtardı. Şimdi Haydar Aliyev'in bağımsız Azerbaycan devletini korumak için bu dünyaya geldiğini düşünüyorum".

Ermenistan-Azerbaycan çatışmasının Türk-Ermeni ilişkilerinin kilit faktörlerinden biri olduğunu vurgulayan deneyimli devlet adamı, dünyadaki Ermenilerin Türkiye' ve Tüklere düşman olmaya devam ettiğini ve aslında tüm Ermenileri birleştiren ana noktanın Türk düşmanlığı olduğunu söylerdi. Yaklaşık 50 Türk diplomatının ve yakınlarının Ermeni terör örgütlerinin kurbanı olduğuna, Ermenilerin Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesinde binlerce insanı türk oldukları için öldürdüğünü belirten Süleyman Demirel, Ermenilerin işgal altındaki Azerbaycan topraklarını henüz terk etmediğini ve dünyadaki hiç kimsenin onları görmediğini söyleyerek, Dünyanın gördüğü tek şeyin yirminci yüzyılın başlarında bir savaş durumunda meydana gelen, tarihe giren ve bugün temelden yanlış şekilde takdim edilen olaylar olduğunu kaydetti.

Büyük şahsiyetin konuşmalarında ve yazılarında kullandığı bu sözler, Azerbaycan ve Türkiye'nin birliğinin ebedi ve geri döndürülemez olduğunu bir kez daha göstermektedir: "Azerbaycan ve Türkiye zaten birliktedirler. Azerbaycan'ın Türkiye dışında ve Türkiye'nin Azerbaycan dışında hiç arkadaşı olmayabilir. Yani, biz bir milletin iki devletiyiz. Bu kardeşliğin çok az örneği var. Her zaman birdik, eştik ve birlikte yolumuza devam edeceğiz. "

Büyük lider Mustafa Kemal Atatürk'ün "Azerbaycan'ın sevinci bizim sevincimiz, üzüntüsü üzüntümüzdür", ulusal lider Haydar Aliyev'in "Biz bir millet, iki devletiz" sözleri bu kardeşlik bağlarını daha da güçlendirmiş ve ölümsüzleştirmiştir.

Süleyman Demirel ile ilk görüşmem Haziran 1996'da gerçekleşti. O zaman, 1995 yılının martında Azerbaycan'da darbe girişimiyle ilgili soruşturma tamamlanmak üzereydi. Soruşturma kapsamında biri Türk vatandaşı, diğeri Avusturya ayrıca Türk vatandaşı olmak üzere iki kişi sorguya çekilecekti. Sorgulamalar soruşturma için çok önemliydi, ama zaten Azerbaycan'dan gitmişlerdi. Sorgulama için hem Avusturya'nın hem de Türkiye'nin ilgili kurumlarıyla yazışmalara karar verildi. Bu soruşturmanın gerçekleştirilmesi için Azerbaycan Cumhuriyeti Başsavcısı olarak Türkiye'yi ziyaret ettim.

Ziyaretin arifesinde, rahmetli Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev ile görüşürken, Türkiye'yi ziyaretim sırasında Demirel ile mutlaka görüşmemi ve darbe girişimi hakkında onun bilgilendirilmesini istedi ve Türk hükümetinden bu kişilerin sorgulanması için destek istememi söyledi.

Haydar Aliyev'in tavsiyeleri ve talimatları dikkate alınarak, Türkiye Adalet Bakanlığı'nda ve Dışişleri Bakanlığı'nda toplantılar yapıldı ve ziyaretin ikinci gününde Süleyman Demirel saat 14: 00'te beni özel olarak kabul etti ve toplantı planlanandan 55 dakika daha uzun sürdü.

Davanın bir kısmının tamamlandığı ve mahkemeye gönderildiği düşünüldüğünde, olaylar hakkında ayrıntılı bilgi verdikten sonra bana çok ilginç bir soru sordu ve şunları söyledi: "İddianamede Türkiye'nin adını tahmin ettiğimden daha az kullanmışsınız. Haydar Aliyev'in bu kararının tarih ve gelecek nesiller için doğru seçim olduğunu düşünüyorum ve onunla çalışan bir kişi olarak bu konudaki çalışmalarınızı takdir ediyorum."

Mesele Őu ki, Haydar Aliyev, darbe giriŐimine Türkiye amilini d hil etmemeyi önermiŐti,       iki Türk vatandaŐının eylemleri Türkiye'nin konumu ve çıkarları olarak değerlendirilemezdi.

Olaylar ve davanın soruŐturulması hakkında detaylı bilgiyi sunduktan sonra Süleyman Demirel bu sözleri söyledi: "T rk      korumak hedefimizdir,       dünya T rk     ten endiŐe ediyor, bakın burada T rk      n korunması Haydar Bey'in ve savcılığın hizmetleridir, bu güzel bir örnektir. Bazı yaramaz insanlar var, gidip organizasyonlara katılıyorlar ve dünyanın her yerinde böyle insanlar bulabilirsiniz. Böyle insanlar ulus, devlet demek değildir, o ülkeyi temsil etmezler. Ben Cumhurbaşkanı olarak Azerbaycan'ın böyle bir adımı ve yaklaŐımına yüksek değer veriyorum. Burada olduğunuz ve yaptığınız iŐler için size teŐekkür ederim, sizden derin Şükranlarımı soruşturma ekibinize ve özellikle Haydar Aliyev'e iletmenizi rica ediyorum".

Akabinde kendisine Azerbaycan'da yapılan iŐler, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yeni Anayasasının kabul edilmesinin önemi, gerçekleŐtirilen ordu yapılanması, ülkedeki iç durum, Karabağ sorunundaki son geliŐmeler hakkında bilgi verdim.

Karabağ hakkındaki görüŐlerimi ifade ettiğimde, dedi ki: "Siz ŐuŐa, Laçın ve Kelbecer konularına daha fazla yer verdiniz. Bildiğim kadarıyla siz Kelbecerdensiniz". GörünüŐe göre toplantıdan önce benimle ilgili bilgi almıŐtı.

Süleyman Demirel, "Biliyor musunuz?" diye devam etti: "Türkiye 1993'te Ermenistan'ın Kelbeceri iŐgali sırasında Ermenistan'la sınırlarını hemen kapattı. Aynı zamanda Türkiye, BM Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilen bilinen kararlarda belirleyici bir rol oynadı. Kelbecerin iŐgalinin son gününde bizden bir helikopter istendi. NATO  yeliğinin sınırlamalarına rağmen mümkün olanı yapmaya hazır olduğumuzu söyledik. Ama çok geçti, Kelbecer işgal edilmiŐti".

İŞgal altındaki topraklarımızın kurtarılmasında Türkiye'nin yardımının önemini vurguladım, Kelbecer'deki olaylara duyduğum üzüntüyü dile getirdim.

Sonra Haydar Aliyev'in ricası ile, Azerbaycan askerlerinin Türkiye'de  ğretim ve eğitim görmesine iliŐkin talebini aktardım.O ise, Türkiye'nin NATO  yesi olduğu için imk nlarının sınırlı olduğunu, ancak, Türkiye'nin Azerbaycan asker ve subaylarının eğitimi,  ğretimi, savaş hazırlıkları, donanımı konusunda mümkün olan tüm yardımları Őimdiye kadar yaptığını ve bundan sonra da sağlayacağını vurguladı.

Süleyman Demirel ile ikinci görüşmem Eylül 1997'de gerçekleşti. O sırada Türkiye Adalet Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu'nun davetiyle Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunuyordum. Her zaman olduğu gibi ziyaretten önce Haydar Aliyev kendi önerilerini ve Süleyman Demirel'e ileteceğim konuları dile getirdi.

Demirel, toplantıyı, "Haydar Bey Azerbaycan'da çok Şey yapıyor, enerji projeleri baŐlatıldı, ekonomi canlanıyor ve disiplinli bir ordu kuruluyor. Tüm bunlardan mutluyuz" kelimeleri ile açtı. Toplantının sonunda Adalet Bakanı'nı aradı: "Türkiye'yi kelimelerle değil fiilen seven bir Türk oğlu Şimdi benimle birlikte, onun ziyaretine özellikle dikkat edin" dedi. Tabii ki, bu kelimeleri asla unutmayacağım.

      görüşmem, Azerbaycan'ın Romanya Büyükelçisi olduğum dönemde Moldova'nın Gagavuzya  zerk Bölgesi'nin baŐkenti Komrat'ta, Demirel'in onuruna dikilen b st n açılıŐı sırasında gerçekleşti. Demireli kendilerine her zaman bir destek olarak gören gagavuz halkı onun kiŐilięine büyük saygı duyuyordu. Süleyman Demirel'in b st  ile birlikte Azerbaycan Ulusal Lideri Haydar Aliyev, milliyetce gagavuz olan Tarih Bilimleri Doktoru Maria Marunevi , büyük Rus Őair Alexander PuŐkin ve  nl  Romen Őair Mihail Eminesku'nun büstlerinin açılıŐ törenleri de yapıldı.

O zaman, Gagavuzya Devlet Başkanı Mihail Formuzal Eminescu'nun büstünün yapılmasını şiddetle protesto etmişti. Romanya yetkililerinin isteği ve Bakü'nün talimatları üzerine Kişinev'i ziyaret ettim, Azerbaycan ve Romanya taraflarının isteklerini ilettim.

Azerbaycan'ın da ayrılıkçılıktan acı çeken bir ülke olduğunu belirterek, Büyük Romen şairi M. Eminescu'nun bir büstünün kurulmasının sadece halkların dostluğuna ve bağların güçlendirilmesine hizmet ettiğini M. Formuzal'ın dikkatine sundum.

Moldova Azerbaycan Kültür Merkezi Direktörü Vugar Novruzov, Moldova Bilimler Akademisi Başkanı George Duka ve Azerbaycan Cumhuriyeti Moldova Büyükelçiliğinin yardımlarıyla, Moldova'nın toprak bütünlüğü ve egemenliği çerçevesinde, Moldova Parlamentosu'nun kararı ile büstlerin yan yana yerleştirilmesine karar verildi.

Büstün açılışında Süleyman Demirel, "Heykelimin sağlığında dikileceğini hayal edemezdim, ama benim için büyük bir onur. Tarih arkadaşım, kardeşim, merhum Haydar Aliyev ve dostluğu simgeleyen şairlerle bir sırada olmaktan iki kat gurur duyuyorum. Bu benim kaderimin bir parçası, bu dünyadan göç ettikten sonra dünyadan göç etmiş bu arkadaşlarımla buluşmak istiyorum" dedi.

Daha sonra çay masasındaki konuşma sırasında Haydar Aliyev'in anılarına geniş yer verdi.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 12 Haziran 1999 tarihinde aldığı kararla, Türkiye-Azerbaycan arasında dostluk ve kardeşlik ilişkilerinin kurulmasında ve geliştirilmesindeki büyük hizmetleri, Azerbaycan'ın devlet bağımsızlığına sürekli desteği, Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorununun çözümünde yapıcı değişmeyen pozisyonu ve değerli faaliyetleri, Türkçe konuşan devletler birliğinin kurulması ve geliştirilmesine yönelik istisnai hizmetleri için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e "İstiklal" Devlet madalyası verildi.

2013 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından Türkiye Cumhuriyeti 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki dostane ilişkileri güçlendirme konusundaki özel hizmetlerinden dolayı "Şeref" Devlet madalyası ile ödüllendirildi.

Herkes onun Azerbaycan'ı desteklemek için yaptığı büyük işleri hatırlıyor. O, bizim başarılarımıza sevinir ve üzüntülerimizi paylaşırdı. Karizması ve akılcı politikaları ile Demirel'in adı, sadece Türkiye'nin değil, tüm Türk dünyasının tarihine yazıldı.

Ölümünün yıl dönümünde onu büyük bir saygıyla hatırlıyor, kendisine bir kez daha rahmet diliyoruz. Uca bir Türk dünyası olduğu sürece, Siz de var olacaksınız ey büyük şahsiyet.